

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІНЛИВОГО ЕКОНОМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

Підприємства для забезпечення стабільного розвитку й необхідного рівня конкурентоспроможності повинні адаптуватись до динаміки ринкових змін та у процесі моніторингу ендогенних та екзогенних чинників своєчасно коректувати систему цільових результативних показників. У сучасному динамічно мінливому зовнішньому середовищі потреба у змінах виникає досить часто й необхідність їх проведення здебільшого враховується у процесі розроблення стратегій розвитку підприємств. При цьому необхідно враховувати і глобальні зміни, що відбуваються в економіці країни та суспільстві. Так, наприклад, трансформація економіки підприємства і його ресурсно-виробничого потенціалу аграрної сфери відбувається у зв'язку з геополітичною ситуацією, деформацією економічних відносин під впливом окупації території та воєнних дій тощо.

Максимальне збалансування можливостей аграрних підприємств із потенціалом зовнішнього середовища є одним із першочергових завдань керівництва для досягнення запланованих задач з підвищення економічної ефективності, а також для виживання в умовах конкуренції сьогодні та в подальшому. Відтак, все більшої актуальності набувають питання формування ресурсного потенціалу підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності сільського господарства та національної економіки загалом. Вивченню теоретичних питань формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств присвячено низку наукових робіт В.Г. Андрійчука, О.А. Богуцького, М.В. Гладія, В.К. Гаркавого, І.В. Мегедіна, П.Т. Саблука, О.С. Федодіна та інших вітчизняних та зарубіжних вчених економістів.

Ресурсний потенціал є складною системою ресурсів виробництва, що знаходяться у взаємозв'язку і взаємозалежності. Тому йому притаманні риси, властиві будь-якій системі. Згідно з діалектичним підходом при дослідженні сутності системи нами визначено такі її принципові властивості:

- цілісність – полягає в тому, що зміна будь-якого компонента системи впливає на всі інші компоненти і системи в цілому, і навпаки, будь-яка зміна системи реагує на всі зміни її компонентів;
- цілеспрямованість – діяльність системи підпорядкована визначеній меті;
- синергетичний ефект – цілеспрямованість дій компонентів посилює ефективність функціонування системи;
- оцінка система здійснюється за допомогою інтегрального критерію, який складається з екологічних, економічних та соціальних показників;
- структурність – можлива декомпозиція системи на компоненти, встановлення зв'язків між ними;
- самоорганізація та саморегулювання складових системи [1].

Одним із складових елементів системи ресурсного потенціалу є земля. Вона активно впливає на процес виробництва, є його найважливішим складовим елементом, базою для органічного поєднання інших виробничих ресурсів. Рівень ресурсного потенціалу залежить не тільки від розміру і структури сільськогосподарських угідь, але й значною мірою від економічної родючості землі, яка залучається до виробничого процесу. Водночас вона вимагає особливого підходу до організації її використання, оскільки, маючи обмежені розміри, є предметом конкуренції різних галузей господарського комплексу.

Як відомо, основою розвитку будь-якого виробництва є його матеріально-технічне забезпечення. Ефективність використання матеріальних ресурсів також невисока, що певною мірою пояснюється прямою залежністю її від спів- відношення цін на ресурси для сільськогосподарського виробництва і цін на сільськогосподарську продукцію. Результат

такого стану матеріально-технічної бази – зменшення обсягів виробництва валової продукції. Найважливішим складовим елементом ресурсного потенціалу є трудовий потенціал. Основою формування його в аграрному секторі виступає сільське населення у працездатному віці. Основною причиною скорочення чисельності зайнятого населення є скорочення попиту підприємств та організацій на робочу силу через різке скорочення обсягів виробництва [2]. Фактичне безробіття на селі з урахуванням людей, які вже не шукають роботу, а займаються особистим селянським господарством, як мінімум вдвічі вище, ніж офіційні дані. Одним із резервів підвищення продуктивності праці є удосконалення механізму господарювання та системи матеріального стимулювання, в якій поєднувалася б натуральна і грошова оплата, поставлені в пряму залежність від кінцевих результатів господарювання. В результаті досягалася б висока трудова і технологічна дисципліна, що і є основою підвищення продуктивності праці. Таким чином, недостатня увага з боку державних органів до розвитку сільських населених пунктів є вагомою причиною старіння трудових ресурсів села та недостатнього використання всього ресурсного потенціалу сільського господарства. Особливості формування ресурсного потенціалу в умовах інформаційного суспільства здебільшого зводяться до визначення ролі інформації в його формуванні та використанні. Зростання ролі інформаційного чинника стає загальною світовою тенденцією, яка, з одного боку, сприяє поліпшенню якісних характеристик ресурсного потенціалу населення, посилює дію організаційно-технічних та інноваційно-технологічних чинників, з іншого боку, обумовлює поглиблення диференціації соціальних рівнів та кваліфікації населення різних регіонів залежно від охоплення їх процесами комп'ютеризації та інформатизації [3]. Основними ознаками та якісними параметрами інформаційного суспільства є особлива роль знань і побудованих на них технологій, домінування інформації, пришвидшення технічного прогресу, зменшення частки матеріального виробництва у сільськогосподарському виробництві, розвиток сфери послуг, підвищення якості життя сільського населення. Основним завданням розвитку інформаційного суспільства є сприяння на засадах широкого використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологічних можливостей створенню інформації та знань, користуванню та обміну ними, виробленню товарів та наданню послуг, реалізації повною мірою свого потенціалу, підвищенню якості свого життя і сталому розвитку країни [4].

Для забезпечення раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств необхідно:

- розробити і запровадити загальнодержавні, регіональні програми, які повинні визначати цілі, завдання, джерела фінансування;
- проводити системний моніторинг охорони ландшафтів, стану водних та наземних екосистем;
- забезпечити охорону водним ресурсам від забруднення навколишнім середовищем.

З метою забезпечення результативного процесу формування ресурсного потенціалу під час його організації необхідно враховувати сукупність факторів, що впливають на нього і водночас визначають його ефективність. Основними такими аспектами є екологічний, соціальний, економічний, виробничий та фінансовий, що виступають як невід'ємні елементи системи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу. Покращення економічної ситуації в сільському господарстві і забезпечення максимального використання його ресурсів можливі лише за умови раціонального використання потенціалу в умовах формування інформаційного суспільства на основі їх пропорційності і збалансованості.

Література

1. Гришова І. Ю. Оцінювання чинників формування фінансового потенціалу аграрного виробництва / І. Ю. Гришова, О. В. Митяй, В. В. Кужель // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 10(172). – С. 169–172.
2. Дерій Ж. В. Капіталізація людського потенціалу: функціональний аспект / Ж. В. Дерій // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2012. – № 3 (60) – С. 21–27.

3. Довгаль Н.С. Методичні основи оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства / Н.С. Довгаль // Науково-технічна інформація. – 2008. – № 4. – С. 55–57.

4. Качуровський В.Є. Ресурсний потенціал підприємства: структура та ефективність використання / В.Є. Качуровський, В.П. Чайковська // Регіональна бізнес-економіка та управління. – 2007. – № 4. – С. 123–129.

Олександр ДЗЮБЕНКО

Черкаське обласне управління
лісового та мисливського господарства

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО БІЗНЕСУ

Скорочення обсягів бюджетного фінансування потреб лісового господарства та введення експортних обмежень на продаж необробленої деревини призвели до інвестиційного дефіциту в розвитку державних лісогосподарських підприємств, що негативним чином відобразилося на темпах оновлення та реконструкції матеріально-технічної бази лісозаготівель і деревообробки. З огляду на сказане, актуалізувалася проблема нарощення обсягів залучення інвестицій у різноманітні сегменти лісового сектора для усунення негативних екстерналій, пов'язаних з нераціональним лісокористуванням та сировинною спрямованістю лісогосподарського виробництва. Тобто постала необхідність в застосуванні таких інструментів та методів регулювання лісогосподарського бізнесу, які сприятимуть забезпеченню інноваційно-інвестиційного розвитку лісогосподарських підприємств.

За період 2008-2016 рр. в динаміці фактичних капітальних інвестицій, профінансованих лісогосподарськими підприємствами Державного агентства лісових ресурсів (Держлісагентства) України, в цілому спостерігалася висхідна тенденція. Так у 2016 р. порівняно з 2008 р. фактичний обсяг капітальних інвестицій збільшився у 2,8 разу, порівняно з 2013 р. – у 1,89 разу. Незважаючи на значне зростання номінальної величини капітальних інвестицій, профінансованих лісогосподарськими підприємствами, в динаміці капітальних інвестицій у порівняних цінах 2007 року висхідної тенденції не спостерігалася (обсяг інвестицій у порівняних цінах визначався шляхом ділення фактичного обсягу інвестицій на кумулятивний індекс цін виробників). Зокрема у 2016 р. порівняно з 2008 р. обсяг капітальних інвестицій у порівняних цінах 2007 р. зменшився на 33859 тис. грн., порівняно з 2013 р. – на 23801 тис. грн. Тобто в цілому якісних зрушень в динаміці капітальних інвестицій, профінансованих державними лісогосподарськими підприємствами не спостерігається. Це пов'язано з тим, що бюджетне фінансування капітальних видатків різко скоротилося та не сформовано інституційних передумов для суттєвого збільшення залучення в сектор державних лісогосподарських підприємств кредитних коштів.

Інноваційно-інвестиційний розвиток суб'єктів лісогосподарського бізнесу, в першу чергу, має передбачати подолання багаторічного інвестиційного дефіциту у сфері лісогосподарського виробництва та деревообробки, а також формування передумов для диверсифікації форм та методів інвестування розширеного відтворення лісоресурсного потенціалу та модернізації об'єктів лісогосподарської інфраструктури. В спектр інструментів державної інвестиційно-інноваційної політики необхідно умонтувати перевірені передовою закордонною практикою важелі стимулювання суб'єктів лісогосподарського бізнесу до прискореного оновлення матеріально-технічної бази лісокористування, а також впровадження сучасних технологій лісівництва. Варто використати досвід країн Центральної Європи, які тривалий період перебували в умовах функціонування командно-адміністративної моделі управління національною економікою.